

Agnieszka Czekał-Zastawny (Kraków), Paweł Jarosz (Kraków)

GRAVE OF THE CORDED WARE CULTURE FROM BRZEZIE, SITE 17, WIELICZKA DISTRICT

PRELIMINARIES

Site 17 at Brzezcie locates in the source area of the Tusznic Creek, the left-hand tributary of the Raba River (Fig. 1). It covers a small plateau bordered from the west by a steep slope with high escarpments, and from the east by an easy promontory-like slope descending towards the creek's valley. To the south and north the terrain elevates and merges with a slope of the watershed ridge (from S) and with a small ridge that separates the plateau from the wide flood valley of Vistula. The site lies on loamy loess.

The site was discovered in 1992 during a surface survey carried out by Ryszard Naglik and Tomasz Wichman within the project of the Archaeological Picture of Poland (AZP). In 1996 a small part of was examined by means of soundings (Renata Zych and Piotr Olejarczyk). In years 2000–2007, prior to the construction of Motorway A4 (the Cracow-Tarnów section), the site was subjected to wide-area rescue excavations (Czekał-Zastawny *et al.* 2002; Czekał-Zastawny *et al.* 2003).

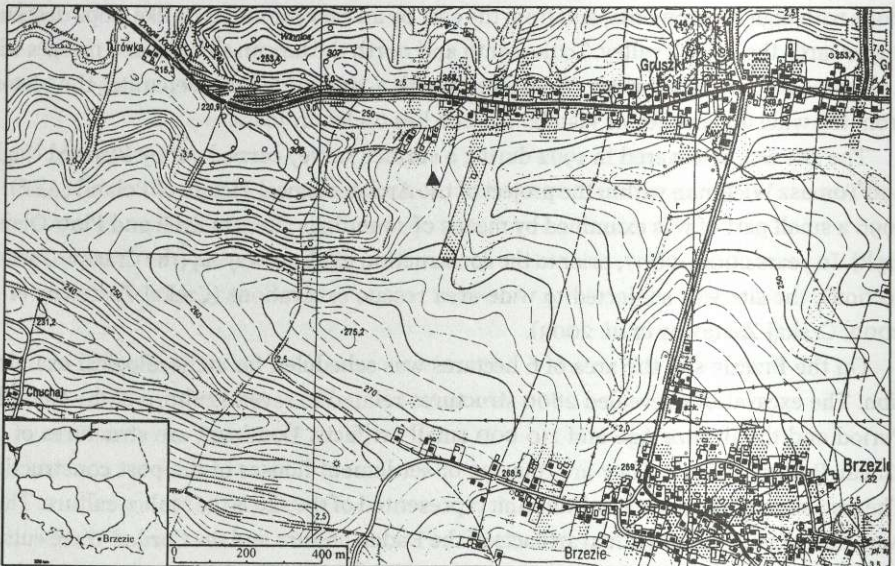
On the Brzezcie site the area of 6 hectares was scheduled for archaeological examination. The excavations revealed 2800 structures related to several culture of the Neolithic Period and the Bronze Age and 110 000 small artifacts. Dominant are structures of the Linear Pottery culture. They are remains of settlement houses of the post construction. The second most frequent Neolithic unit represented of the site is the Malice culture. There were also registered individual artifacts of the Baden culture and the Corded Ware culture (abbrev. CWC). A grave pit (structure 1252), which is the subject of this report, is related to the later. Numerous settlement traces from the Bronze Age are linked with the Mierzanowice and Lusatian cultures (Czekał-Zastawny, Zastawny 2006).

CWC GRAVE — STRUCTURE 1252

Discovered CWC burial remains were located in the uppermost are of the site (Fig. 1). The lowest part of the grave was dug into the bottom of the subsoil level, about 25 cm below the ground, just beneath humus. Only the eastern outline of the pit on the length of about 140 cm and a section of about 120 cm of the northern limits were clearly visible (Fig. 2). The survived part of the grave suggest it had a rectangular outline, width about 140 cm and length 220 cm, orientated E-W, with deviation to S. In the northeastern corner of the pit there was found a damaged beaker, while in the southeastern corner a flint axe.

Grave inventory:

a) Preserved in fragments a beaker with S-like profile and low, thickened neck flaring outwards. The belly is spherical and widest in the middle, the bottom flat, slightly pronounced. The neck, from the base to the rim, is decorated by nine impressions of a thin right-twisted cord (thickness 2–3 mm), obliterated in parts. Between the neck and the belly there are short vertical incisions. The vessel is made of clay tempered by fine mineral admixture and spread chamotte particles; wall hard, outer and inner faces brick-brown, at the bottom light- and dark-brown, break uniformly black. Dimensions: height about 12.5–13 cm, opening diameter 11.5 cm, belly diameter 12 cm, bottom diameter 6.5 cm, wall thickness 0.6 cm, bottom thickness 0.8 cm (Fig. 3:1).

▲ - a

Fig. 1. Location of Site 17 at Brzezcie; a — grave
Ryc. 1. Lokalizacja stanowiska 17 w Brzezcie; a — grób

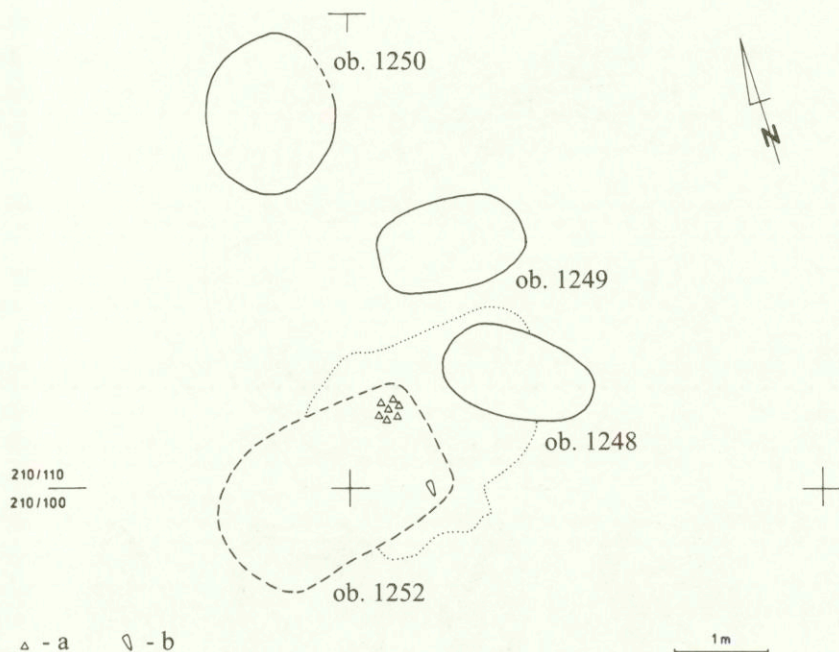

Fig. 2. Brzezie, Site 17. Horizontal outline and cross-section of structure 1252; a — pottery fragments, b — flint axe. Drawn by J. Ożóg

Ryc. 2. Brzezie, stan. 17. Rzut poziomy i profil ob. 1252; a — fragmenty ceramiki, b — siekiera krzemieniowa. Rys. J. Ożóg

b) Rectangular axe of rectangular cross-section made of Jurassic flint, variant G, blade arched, asymmetric. One of the side faces is damaged in the butt part. The artifact is polished on all survived surfaces, with few visible negatives (also polished). Dimensions: length 9.3 cm, blade width 4.5 cm, butt width 3.5 cm, blade width 5 cm, thickness 2.2 cm (Fig. 3:2).

ANALYSIS

A complete reconstruction and interpretation of the discovered grave is impossible due to its damage state of preservation. Firstly, we are not sure whether it was a barrow burial, so typical for CWC in the Carpathian zone (Budinský-Krička 1968, Sulimirski 1968, Machnik 2001), or perhaps a flat grave. As it was said, the site in question is located on a small plateau of N-S orientation, bordered from the east by the Tusznicza valley and from the west by a steep slope. From the south the site merges a ridge of a parallel orientation (W-E) and slightly higher (similar to a spur). It is the first elevation of the Bochnia Foothills (*Pogórze Bocheńskie*) dominating over the Vistula valley located to the north from it. To

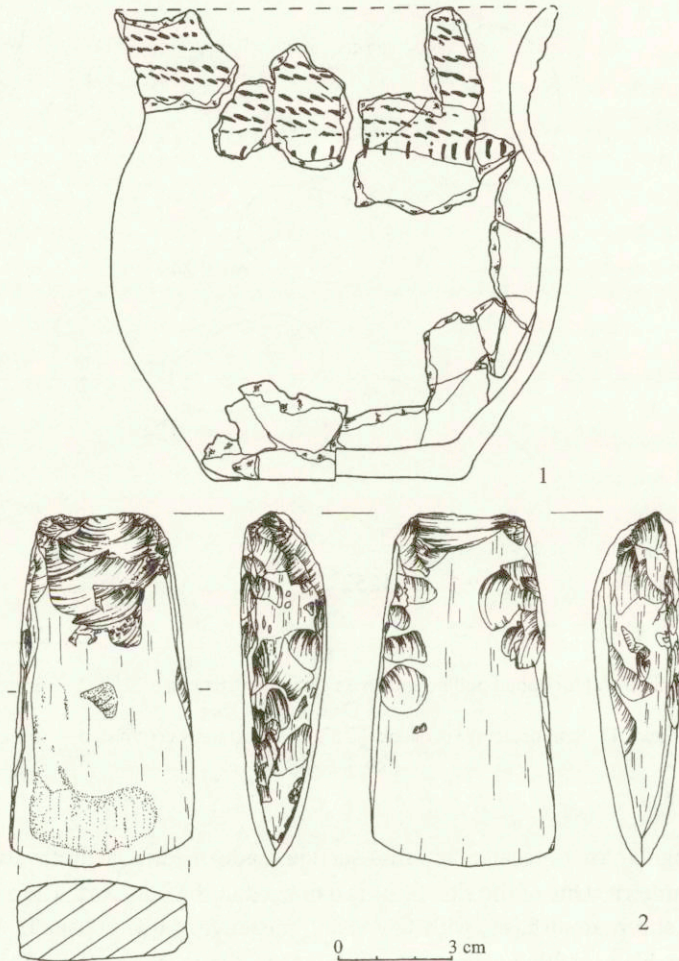

Fig. 3. Brzezie, Site 17. Grave inventory; 1 — reconstructed vessel, 2 — flint axe. Drawn by J. Ożóg
 Ryc. 3. Brzezie, stan. 17. Wyposażenie grobu; 1 — zrekonstruowane naczynie, 2 — siekiera krzemieniana.
 Rys. J. Ożóg

the south from the site the ground rises steeply towards the next ridge orientated W-E (Kon-dracki 2000). According to our actual knowledge CWC people erected their barrows in exposed places on ridge flattenings, where such features were grouped in chains or small concentrations (Gedl 1997; Machnik 2001, Machnik, Maćala 2001, 14; Machnik *et al.* 2006a, 128–129). Such a location has a barrow at Jawczyce near Gdów (Niżnik, Zoll-Adamikowa 1961), the closest to the grave in Brzezie. The latter is located in the uppermost part of the site. If it was a barrow, it would be well visible from N, W, and E, being covered only from the south by much higher watershed ridge. Such a location, although not “classic” for CWC

barrows, suggests the presence of a mound over the grave, which subsequently disintegrated. Such a situation is often encountered on areas subjected to intensive agricultural cultivation, e.g. in Western Lesser Polish Upland (*cf.* Gabułów; Górski, Jarosz 2006).

Despite a poor state of preservation, estimated dimensions of the grave pit and its orientation along W-E axis place the burial close to CWC graves in southeastern Poland and in the upper Dnister basin (Jarosz 2001).

Cultural affiliation of the described grave is testified by artifacts that constitute grave offerings. The beaker, strongly damaged and preserved in fragments, cannot be classified in any type proposed by Jan Machnik (1966) and Piotr Włodarczak (2006). Its spherical belly, S-shaped profile and low neck flaring outwards are related to Types IV and V according to Machnik (1966) and Włodarczak (2006). However, it is more stout and smaller. Despite the damage state the vessel from Brzezie can be referred to an "Old Corded" beaker with spherical belly and low groove-ornamented neck found in Barrow 7 in Kulczyce, Sambor district, on the upper Dnister River (Machnik *et al.* 2006b, 232; fig. 3:3). Analogies to it can be also found among more slim beakers of an early chronology from Średnia, Krzywca commune, Barrow 2/98 (Machnik, Sosnowska 1999, 30; fig. 12) or Morawska (Machnik 1996). Similar beakers are also known from Śmichowice, Site 2 (Ścibior 1992), Malice Kościelne, Site 1, grave 20 (Bargiel *et al.* 2001), and Sandomierz, Site. 78, grave 3 and (Ścibior, Ścibior 1990, 164; fig. 6; 168; fig. 10). All of them are dated from Phase II or II/IIIa after Włodarczak (2006). Ornamentation of these vessels is common for CWC pottery.

Rectangular axe found in the grave is compatible in shape and size with CWC axes. However, remarkable is its meticulous completing. All faces are polished, including the blade. Jurassic flint, variant G, of which the artifact is made, was not a raw material of a common use. On Cracow-Sandomierz loess uplands there are known only 13 artifacts of this rock (Włodarczak 2006, 21). On Carpathian Foothills artifacts of that type appear as strayed finds and — in one case — in a grave (Šapinec, Bardejov district; Valde-Nowak 1988, Kopacz, Pelisiak 1992, 111). Jurassic flint, variant G, was often used in the Funnel Beaker culture and in the Baden culture (Kozłowski, Kaczanowska 1976, 214, Kopacz, Pelisiak 1992, 113).

CWC grave from Brzezie, most probably originally covered by a barrow, is the fourth find of this kind between the rivers of Raba and Vistula (Fig. 4). Early research and accidental discoveries on this area revealed the presence of CWC graves in Jawczyce near Gdów (Niżnik, Zoll-Adamikowa 1961; 4050±35 BP Poz-9454, i.e. 2630–2490 BC; Jarosz, Włodarczak 2007), Wieliczka, Site *Kozi Różek* (Jodłowski 1968) and Dobczyce (Buratyński, Kowalski 1981). Although the last two were discovered by chance there are reasons to presume that the grave from Wieliczka was of the barrow type. In the same region CWC settlement traces (camp sites) have been registered in following localities: in Kłaj, Site. 34 (Czekaj-Zastawny *et al.* 2001), Stanisławice, Site 9 (Rodak 2006, 681), as well as strayed finds of axes and shaft-holed axes of the same culture (Valde-Nowak 1988, Czekaj-Zastawny *et al.* 2001, 36).

The presence of camp sites, graves, and strayed finds indicate that this saline region was intensively penetrated by CWC people. Still small number of known sepulchral finds

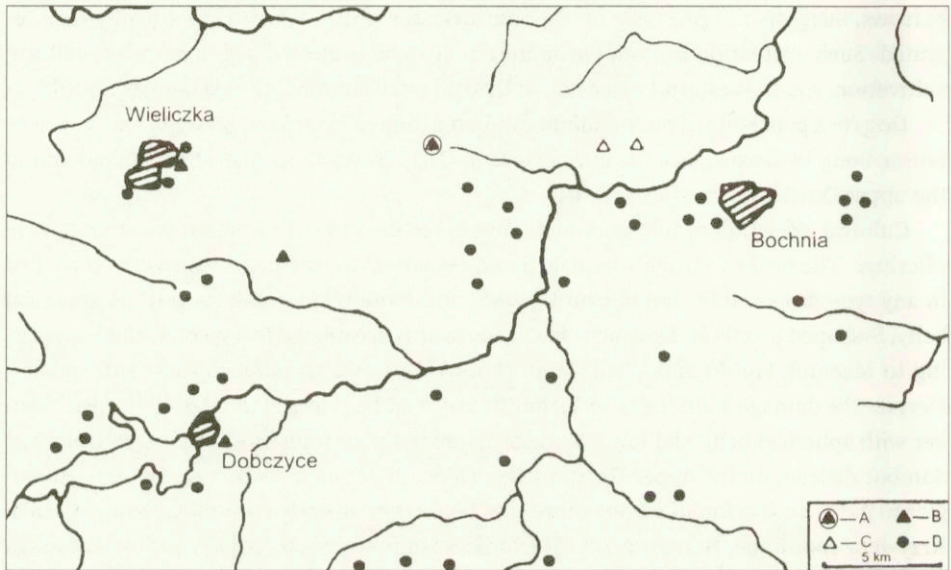

Fig. 4. Brzezie, Site 17. Grave from Brzezie on the background of CWC finds in the region between rivers of Vistula and Raba; a — grave in Brzezie, b — graves, c — settlements, d — stray finds

Ryc. 4. Brzezie, stan. 17. Grób w Brzeziu na tle znalezisk KCS w międzyrzeczu Wisły i Raby; a — grób w Brzeziu, b — groby, c — osady, d — znaleziska luźne

in the vicinity of the Raba River (in comparison e.g. with camp remains discovered during rescue research related to the construction of Motorway A-4), combining with a great number of stray flint/stone artifacts, may be related to intensive farming on this area and lack of forests where earth mounds have better chances to survive.

References

- Bargiel B., Florek M. and Libera J. 2001. Groby ludności kultury ceramiki sznurowej i mierzanowickiej ze stanowiska 1 w Malicach Kościelnych, woj. świętokrzyskie. *Sprawozdania Archeologiczne* 53, 231–259.
- Budinský-Krička V. 1967. Východoslovenské mohyly. *Slovenská Archeológia* 15, 277–388.
- Buratyński S. and Kowalski W. 1981. Domniemany grób kultury ceramiki sznurowej z Dobczyce, woj. Kraków. *Acta Archaeologica Carpathica* 21, 135–137.
- Czekał-Zastawny A., Drobniowicz B., Jarosz P., Kadrow S., Kozłowski J. K., Machowski W., Mianowska I., Naglik R. and Rodak J. 2003. Sprawozdanie z archeologicznych badań ratowniczych przeprowadzonych w 2000 roku na stanowiskach na trasie projektowanej autostrady A-4 w woj. małopolskim. In Z. Bukowski (ed.), *Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (d. Zeszyty ORBA), seria B (= Materiały Archeologiczne, Raport 2000. Wstępne*

wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za rok 2000). Warszawa 2003, 282–308.

- Czekaj-Zastawny A., Jarosz P. and Kadrow S. 2002. Badania ratownicze na trasie projektowanej autostrady A-4 w woj. małopolskim (sezon 2000–2001 — neolit i wczesna epoka brązu). *Acta Archaeologica Carpathica* 37, 19–44.
- Czekaj-Zastawny A. and Zastawny A. 2006. Badania ratownicze w Brzezciu, gm. Klaj, na stan. 17 woj. małopolskie, w latach 2003–2004, In Z. Bukowski (ed.) *Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (d. Zeszyty ORBA), Seria B (= Materiały Archeologiczne, Raport 2003–2004, 2. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za lata 2003–2004)*. Warszawa, 509–522.
- Gedl M. 1997. Starodawne kopce we wschodniej części Pogórza Dynowskiego. *Rocznik Przemyski* 33 (= *Archeologia* 5), 39–51.
- Górski J. and Jarosz P. 2006. Cmentarzysko kultury ceramiki sznurowej i trzcinieckiej w Gabułtowiu. *Sprawozdania Archeologiczne* 58, 401–452.
- Jarosz P. 2001. *Obrządek pogrzebowy kultury ceramiki sznurowej na wschód od górnej Wisły* (typescript of master theses in Archaeological Institute of Jagellonian University).
- Jarosz P. and Włodarczak P. 2007. Chronologia bezwzględna kultury ceramiki sznurowej w Polsce południowo-wschodniej oraz na Ukrainie. *Przegląd Archeologiczny* 55.
- Jodłowski A. 1968. Pradzieje Wieliczki i okolicy. *Studia i materiały do dziejów żup solnych w Polsce* 2, 7–136.
- Kaczanowska M. and Kozłowski J. K. 1976. Studia nad surowcami krzemiennymi południowej części Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. *Acta Archaeologica Carpathica* 16, 201–216.
- Kopacz J. and Pelisiak A. 1992. Z badań nad wykorzystaniem krzemienia jurajskiego odmiany G w neolicie. *Sprawozdania Archeologiczne* 44, 109–116.
- Kondracki J. 2000. *Geografia fizyczna Polski*. Warszawa.
- Machnik J. 1966. *Studia nad kulturą ceramiki sznurowej w Małopolsce*. Wrocław.
- Machnik J. 1995. Zapomniany kurhan kultury ceramiki sznurowej w Morawsku koło Jarosławia. *Rocznik Przemyski* 31, 3–22.
- Machnik J. 2001. Kultura ceramiki sznurowej w strefie karpackiej (stan i perspektywy badawcze). In J. Gancarski (ed.), *Neolit i początki epoki brązu w Karpatach Polskich, Materiały z sesji naukowej, Krosno, 14–15 grudnia 2000 r.* Krosno, 115–137.
- Machnik J. and Maćala P. 2001. General results of the polish-slovak interdisciplinary research around the Lower Beskid Mountains. In J. Machnik (ed.), *Archeology and natural background of the Lower Beskid Mountains, Carpathians 1 (= Prace Komisji Prehistorii Karpat Polskiej Akademii Umiejętności 2)*. Kraków, 7–19.
- Machnik J., Pavliv D. and Petehyryč V. 2006a. Results of the archaeological Field Survey on the Sambir Upland. In K. Harmata, J. Machnik and L. Starkel (eds.), *Environment and Man at the Carpathian Foreland in the Upper Dniester Catchment from Neolithic to Early Mediaeval Period. Results of the research of the Polish-Ukrainian Expedition 1 (= Prace Komisji Prehistorii Karpat Polskiej Akademii Umiejętności 3)*. Kraków, 126–142.

- Machnik J., Pavliv D. and Petehyryč V. 2006b. Recapitulation of Results of the Archaeological Research and Outline of the History of the Earliest Settlement on the Sambir Upland (Including the Strvjaž River Basin) and the Drohobyč Upland. In K. Harmata, J. Machnik and L. Starkel (eds.), *Environment and Man at the Carpathian Foreland in the Upper Dniester Catchment from Neolithic to Early Mediaeval Period. Results of the research of the Polish-Ukrainian Expedition 1* (= *Prace Komisji Prehistorii Karpat Polskiej Akademii Umiejętności* 3). Kraków, 228–243.
- Machnik J. and Sosnowska E. 1996. Starożytna mogiła z początku III tysiąclecia przed Chrystusem ludności kultury ceramiki sznurowej w Średniej, gm. Krzywca. *Rocznik Przemyski* 32(3), 3–28.
- Machnik J. and Sosnowska E. 1999. Badania archeologiczne na kurhanie 2/98 w Średniej, gm. Krzywca. *Rocznik Przemyski* 35(2), 19–40.
- Niżnik J. and Zoll-Adamikowa H. 1963. Z badań kopców-mogił w Jawczycach i Wiatowicach. *Acta Archaeologica Carpathica* 5, 25–39.
- Rodak J. 2006. Osada kultury przeworskiej na stan. 9 w Stanisławicach, gm. Bochnia, woj. małopolskie. Wstępne sprawozdanie wyników badań za lata 2003–2004. In Z. Bukowski (ed.), *Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (d. Zeszyty ORBA), Seria B (= Materiały Archeologiczne, Raport 2003–2004, 2. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za lata 2003–2004)*. Warszawa, 677–682.
- Sulimirski T. 1968. *Corded Ware and Globular Amphorae North-East of Carpatians*. Londyn.
- Ścibior J. 1992. Die Schnurkeramikultur in Sandomierz-Opatów-Lößzone. *Praehistorica* 19, 155–164.
- Ścibior J. and Ścibior J. M. 1990. *Sandomierz 78 – wielokulturowe stanowisko z przełomu neolitu i epoki brązu. Badania ratownicze w 1984 roku*. Sprawozdania Archeologiczne 37, 157–199.
- Valde-Nowak P. 1988. *Etapy i strefy zasiedlenia Karpat polskich w neolicie i na początku epoki brązu*. Wrocław.
- Włodarczak P. 2006. *Kultura ceramiki sznurowej na Wyżynie Małopolskiej*. Kraków.

Agnieszka Czekaj-Zastawny (Kraków), Paweł Jarosz (Kraków)

GRÓB KULTURY CERAMIKI SZNUROWEJ Z BRZEZIA, STAN. 17, POW. WIELICZKA

INFORMACJE WSTĘPNE

Stanowisko 17 w Brzeziu usytuowane jest w strefie źródłiskowej Tuszniczy — lewobrzeżnego dopływu Raby (ryc. 1). Zajmuje niewielkie wypłaszczenie terenowe, ograniczone od zachodu stromym stokiem poprzecinany wysokimi skarpami, a od strony wschodniej łagodnie opadającym, cyplowatym skłonem schodzącym w kierunku dna doliny rzeki. W stronę południową i północną teren podnosi się, przechodząc w stok grzbietu wododziałowego (od S) oraz w niewysoki garb oddzielający wypłaszczenie od szerokiej doliny zalewowej Wisły. Podłożem dla gleb jest zgliniony less.

Stanowisko odkryto w 1992 r. podczas badań powierzchniowych w ramach AZP, prowadzonych przez Ryszarda Naglika i Tomasza Wichmana. W 1996 r. niewielką jego część rozpoznano sondażowo (badania Renaty Zych i Piotra Olejarczyka). W latach 2000 do 2007 przeprowadzono tu pod kierownictwem Agnieszki Czekaj-Zastawny szerokoprzenne ratownicze prace wykopaliskowe poprzedzające budowę autostrady A4, na odcinku Kraków-Tarnów (Czekaj-Zastawny *et al.* 2002; Czekaj-Zastawny *et al.* 2003). Badania organizował i koordynował Krakowski Zespół do Badań Autostrad.

Na stanowisku w Brzeziu obszar przeznaczony do rozpoznania archeologicznego miał powierzchnię 6 ha. W trakcie badań wykopaliskowych odkryto 2800 obiektów związane z kulturami okresu neolitu i epoki brązu oraz ponad 110 tys. zabytków ruchomych. Zdecydowanie przeważają obiekty kultury ceramiki wstęgowej rytej. Są to pozostałości osady z naziemnymi domami o konstrukcji słupowej. Drugą jednostką neolityczną reprezentowaną przez obiekty osadowe jest kultura malicka. Ponadto natrafiono na luźne materiały zabytkowe kultury badeńskiej i kultury ceramiki sznurowej (dalej: KCS). Z tą ostatnią związana jest też jama grobowa (ob. 1252) będąca przedmiotem opracowania. Liczne ślady osadnictwa z epoki brązu wiążą się natomiast z osadami kultur mierzanowickiej i lużyckiej (Czekaj-Zastawny, Zastawny 2006).

GRÓB KCS — OB. 1252

Odkryte na stanowisku pozostałości grobu KCS zlokalizowane były w najwyższej położonej części stanowiska (ryc. 1). Przydenna partia zniszczonej jamy grobowej została odkryta w spągu warstwy podglebia na głębokości około 25 cm od powierzchni gruntu tuż pod warstwą humusu. Dobrze widoczna była jedynie wschodnia krawędź grobu o długości około

140 cm, oraz północna krawędź widoczna na długości około 120 cm (ryc. 2). Pozostałe granice obiektu były bardzo słabo zarysowane. Dno grobu znajdowało się najprawdopodobniej w warstwie podglebia. Z widocznych pozostałości jamy można wnioskować, że posiadała ona najprawdopodobniej kształt prostokątny o szerokości około 140 cm i długości około 220 cm, i była zorientowana po osi E-W z odchyleniem na S. We wschodniej części jamy, w jej północno wschodnim narożniku znajdował się zniszczony pucharek, a w narożniku południowo wschodnim siekierka krzemieniowa.

Wyposażenie pochówku:

a) zachowany we fragmentach pucharek esowaty, z krótką, pogrubioną i lekko rozchyloną szyjką. Brzusiec kulisty z największą wydętością przypadającą mniej więcej w jego połowie, dno lekko wyodrębnione, płaskie. Szyjka zdobiona od nasady po krawędź wylewu 9 odciskami cienkiego sznura prawoskrętnego (o grubości około 2–3 mm), miejscami zartartymi; poniżej na przejściu szyjki w brzusiec znajdują się krótkie pionowe nacięcia. Naczynie wykonane jest z gliny z drobną domieszką mineralną oraz z pojedynczymi grudkami szamotu; skorupa twarda, powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna barwy ceglasto brązowej, przy dnie na brzuścu jasno i ciemno brązowa, przełom jednobarwny czarny. Wymiary: wysokość około 12,5–13 cm, średnica wylewu 11,5 cm, średnica brzuśca 12 cm, średnica dna 6,5 cm, grubość ścianek 0,6 cm, grubość dna 0,8 cm (ryc. 3:1),

b) czworościenna siekierka krzemieniowa, prostokątna w przekroju poprzecznym, wykonana z krzemienia jurajskiego odmiany „G”. Ostrze asymetryczne, łukowate. Jedna ze ścian czołowych w części przybuchowej zniszczona. Powierzchnie czołowe gładzone na całej powierzchni (poza partią zniszczoną), jedynie z pojedynczymi odbiciami; powierzchnie boczne również ze śladami gładzenia. Wymiary: długość 9,3 cm, szerokość ostrza 4,5 cm, szerokość obucha 3,5 cm, szerokość ostrza 5 cm, grubość 2,2 cm (ryc. 3:2).

ANALIZA

Duży stopień zniszczenia obiektu sepulkralnego uniemożliwia przeprowadzenie pełnej rekonstrukcji i interpretacji znaleziska. Po pierwsze, trudno jest z całą pewnością ustalić czy obiekt ten został przykryty nasypem kurhanowym tak charakterystycznym dla KCS w strefie karpackiej (Budínský-Krička 1968, Sulimírski 1968, Machnik 2001), czy też był to pochówek płaski. Jak wspomniano we wstępie stanowisko położone jest na niewielkim wypłaszczeniu o przebiegu N-S ograniczonym od wschodu doliną rzeki Tuszniczy, a od zachodu stromym stokiem. Od południa łączy się z garbem o układzie równoleżnikowym (W-E) nieco od niego wyższym, stanowiącym pierwsze wzniesienie Pogórza Bocheńskiego, górujące nad znajdującą się na północ doliną nadwiślańską. Na południe od stanowiska teren ostro podnosi się ku następnemu garbowi o układzie W-E (Kondracki 2000). Dotychczasowe badania nad kopcami KCS wskazują, że ludność tej kultury sypała swoje mogiły w miejscach eksponowanych, na wypłaszczeniach grzbietów garbów, gdzie tworzyły one

łańcuchy lub niewielkie zgrupowania (Gedl 1997, Machnik 2001, Machnik, Maćala 2001, 14, Machnik *et al.* 2006a, 128–129). Właśnie tak ulokowany był najbliższy położony kopiec KCS z tego terenu zlokalizowany w Jawczycach pod Gdowem (Niżnik, Zoll-Adamikowa 1961). Obiekt z Brzezia znajduje się w najwyższym punkcie stanowiska i jeżeli był to kurhan, widoczny byłby dobrze od N, W oraz E. Jedynie od strony S znajduje się tu znacznie wyższy garb wododziałowy. Usytuowanie takie, choć nie jest klasyczne dla kopców KCS, wskazuje, że nad grobem mógł znajdować się nasyp kurhanowy, który uległ niwelacji. Nie byłby to oczywiście przypadek odosobniony. Jest to sytuacja dość często spotykana na terenach o intensywnej działalności rolniczej, jak choćby teren wyżyny zachodniomałopolskiej, np. Gabułów (Górski, Jarosz 2006).

Pomimo słabego zachowania jamy grobowej jej przybliżone rozmiary oraz orientacja dłuższą osią wzdłuż linii W-E jest typowa dla grobów KCS na obszarze Polski południowo-wschodniej oraz w dorzeczu górnego Dniestru (Jarosz 2001).

Przynależność kulturową do KCS wyznaczają zabytki złożone zmarłemu do grobu. Silnie zniszczonego i zachowanego jedynie we fragmentach pucharu nie można z całą pewnością zaliczyć do któregoś z typów zaproponowanych przez Jana Machnika (1966) i Piotra Włodarczaka (2006). Naczynie to posiada kulisty brzusiec, esowaty profil oraz krótką lekko rozchyloną szyjkę, nawiązując w ten sposób do typów IV i V w typologii Machnika (1966) i Włodarczaka (2006). Od typów tych różni go przysadziste proporcje oraz mniejsze wymiary. Pomimo dość znacznego zniszczenia naczynia z Brzezia można wskazać najbliższą analogię do okazu, którą stanowi „starsznurowy” puchar o kulistym brzuścu i krótkiej szyjce zdobionej żłobkami, odkryty w kurhanie 7 w Kulczycach rej. Sambor nad górnym Dniestrem (Machnik *et al.* 2006b, 232, ryc. 3:3). Analogii do tej formy można też doszukiwać się w bardziej wysmukłych pucharach mających wczesną chronologię ze Średniej, gm. Krzywca, kurhan 2/98 (Machnik, Sosnowska 1999, 30, ryc. 12), czy Morawska (Machnik 1996). Zbliżone puchary pochodzą z miejscowości: Śmichowice stan 2 (Ścibior 1992), Malice Kościelne stan. 1, grób 20 (Bargiel *et al.* 2001) oraz z Sandomierza stan. 78, groby 3 i 5 (Ścibior, Ścibior 1990, 164, ryc. 6, 168, ryc. 10) i datowane są na fazę II lub II/IIIa wg Włodarczaka (2006). Sposób zdobienia naczynia jest typowy dla ornamentyki obecnej w materiałach KCS. Można więc z dużym prawdopodobieństwem pochówek z Brzezia datować na drugą ćwierć trzeciego tysiąclecia przed Chrystusem, na początki rozwoju grupy krakowsko-sandomierskiej.

Odkryta w grobie czworościenna siekierka kształtem oraz wymiarami nie odbiega od zabytków spotykanych w KCS, podkreślić jednakże należy jej staranne wykonanie. Powierzchnie czołowe oraz fragmenty powierzchni bocznych były szlifowane, a dodatkowo widoczna jest wyraźnie zagładzona część przyostrzowa. Surowiec krzemienisty jurajski odmiany „G”, z którego została wykonana siekiera, nie był używany powszechnie. Z terenów lessów krakowsko-sandomierskich znanych jest jedynie 13 egzemplarzy z niego wykonanych (Włodarczyk 2006, 21), a na pogórzach karpackich występuje w znaleziskach luźnych i jednym grobie w Šapincu, okres Bardejov (Valde-Nowak 1988, Kopacz, Pelisiak 1992, 111).

Surowiec ten był często wykorzystywany w kulturze pucharów lejkowatych oraz kulturze badeńskiej (Kozłowski, Kaczanowska 1976, 214, Kopacz, Pelisiak 1992, 113).

Odkryty na stanowisku w Brzeziu, najprawdopodobniej podkurhanowy grób KCS jest na terenie międzyczecza Raby i Wisły dopiero czwartym tego typu znaleziskiem (ryc. 4). Znane z wcześniejszych badań lub odkryć przypadkowych groby pochodzą z Jawczyc koło Gdowa (Niżnik, Zoll-Adamikowa 1961; data ^{14}C 4050 ± 35 BP (Poz-9454), czyli 2630–2490 BC Jarosz, Włodarczak) oraz Wieliczki stan. „Kozí Rożek” (Jodłowski 1968) i Dobczyc (Bura-tyński, Kowalski 1981). Dwa ostatnie to znaleziska przypadkowe, istnieją jednak przesłanki za tym, że obiekt z Wieliczki można również traktować jako grób podkurhanowy. Z omawianego obszaru międzyczecza Wisły i Raby znane są również stanowiska o charakterze osadowym w typie obozowisk z: Kłaja stan. 34 (Czekaj-Zastawny *et al.* 2001), Stanisławic stan. 9 (Rodak 2006, 681), jak również luźne znaleziska toporów i siekierek tej kultury (Valde-Nowak 1988, Czekaj-Zastawny *et al.* 2001, 36).

Obecność na omawianym terenie pozostałości obozowisk oraz obiektów sepulkralnych, a także znalezisk luźnych wskazuje na intensywną penetrację solonośnego terenu przez ludność KCS. Niewielka jak do tej pory ilość obiektów sepulkralnych, w stosunku choćby do ilości obozowisk odkrytych dzięki badaniom ratowniczym poprzedzającym budowę autostrady A-4 w pobliżu rzeki Raby oraz do dużej ilości luźnych zabytków krzemienych i kamiennych, może być spowodowana intensywną na tym terenie gospodarką rolną oraz brakiem lasów, w których najlepiej zachowują się kopce ziemne.